

Donderdag 1/10/1914 – ochtendeditie

Brieven aan de consul-generaal te Antwerpen.

De minister van buitenlandse zaken brengt ter kennis van belanghebbenden, dat vele gedurende het tijdvak van 5 tot 17 augustus aan de consul-generaal te Antwerpen gerichte brieven hun bestemming niet hebben bereikt en dat het derhalve aanbeveling verdient, van zulke brieven een afschrift aan genoemde consulaire ambtenaar te doen toekomen.

Antwerpen, 30 september. Heden hebben de Duitsers het bombardement voortgezet van de forten Walem en Sint Katelijne Waver. Om 4 uur nam de beschieting in hevigheid af en te half vijf hield ze op. De aanvaller is er niet in geslaagd de actie der forten te doen verslappen. Af en toe was hij in rookwolken verdwenen.

De beschieting heeft in genen delen invloed gehad op het moreel van het garnizoen der forten.

De Duitse infanterie heeft op geen enkel punt een beweging tegen de eerste Belgische verdedigingslinie ondernomen. De enige poging was gericht op de forten Liezele en Breendonk. Onze troepen, die de open ruimten tussen deze forten bezet hielden, lieten de vijand naderen tot zij hem goed onder schot konden krijgen. Artillerie en infanterie begonnen toen op bewonderenswaardige wijze samen te werken en bedolven de aanvalscolonne onder een hagel van projectielen, welke wanorde brachten in de gelederen van de Duitsers en hen noodzaakten tot een overhaaste terugtocht. Deze poging is de Duitsers op grote verliezen te staan gekomen. Ze is dan ook niet hernieuwd. Kortom, de gebeurtenissen van heden sterken het vertrouwen in de weerstand van het nationale bolwerk van België.

Berlijn, 30 september. Het grote hoofdkwartier meldt vanavond officieel:

Voor Antwerpen zijn twee der onder vuur genomen forten vernield.

Antwerpen, 30 september. Mechelen is opnieuw door de Belgen bezet.

De Duitsers hebben vandaag het bombardement van Lier en Heist-op-den-Berg hervat.

Londen, 30 september. In een telegram uit Antwerpen aan de Morning Post van 29 september wordt melding gemaakt van het schrikkelijk lot van uitgewekenen te Duffel, 10 mijl ten zuidoosten van Antwerpen. Een grote menigte uitgewekenen wachtte in het station op een trein, die hen buiten de gebombardeerde zone zou brengen, toen de Duitse granaten op het station begonnen te vallen. Twintig granaten sloegen er in en de menigte uitgewekenen, mannen, vrouwen en kinderen, werd zo goed als vernietigd.

Brussel, 30 september. Bij een bezichtiging van Mechelen, op 29 september, onmiddellijk na de Duitse bezetting, door enige heren ondernomen onder leiding van geheimraad von Falke, die belast is met de bescherming van gedenktekens, kon worden vastgesteld dat de voornaamste bouwwerken der stad geen belangrijke schade hebben geleden. Slechts op enkele plaatsen zijn enige huizen, welke geen artistieke waarde hebben, door artillerievuur vernield. Het mooie huis van de grote raad met het aangrenzende museum en de huizen met de tuitgevels aan het grote plein hebben niet geleden. De hoog uitstekende kathedraal is op verscheidene plaatsen door kanonschoten getroffen. De Duitse troepen hadden strenge bevelen ontvangen om de kathedraal te ontzien, doch na de bezetting van de stad door de Duitse troepen hebben Belgische granaten de kerk

herhaaldelijk getroffen, juist terwijl de heren van het burgerlijk bestuur haar bezochten. De schade kan echter gemakkelijk worden hersteld, met uitzondering van de moderne glasschilderingen, die, evenals alle vensters in de stad, door de luchtdruk zijn gesprongen. De andere kerken van Mechelen zijn gespaard gebleven. Alle schilderijen van waarde zijn, voor zover valt na te gaan vóór de bezetting van de stad verwijderd. De mooie oude huizen aan het kanaal zijn onbeschadigd. De Duitse stadscommandant heeft strenge bevelen gegeven ter bescherming van de kunstmonumenten.

Belgische en Franse vluchtelingen te Bordeaux en in Zuid-Frankrijk.

Bordeaux, 17 september 1914.

Nederland doet zijn oude naam van toevluchtsoord voor ongelukkigen in deze dagen schitterend gestand. Ook Bordeaux en het zuiden van Frankrijk hebben liefdevol tal van Belgische en Noord-Franse vluchtelingen een plaats gegeven.

In vele gevallen echter zijn gedurende hun vlucht families uiteen geraakt en heeft wellicht een deel toevlucht gevonden in Nederland, terwijl een ander gedeelte hier vertoeft.

Ondergetekenden nu, Nederlanders, te Bordeaux woonachtig, willen gaarne al het mogelijke in het werk stellen om die verspreide familieleden wederom tot elkaar te brengen.

Te dien einde hebben zij zich in verbinding gesteld met de autoriteiten alhier, tot het regelmatig bekomen der namen en adressen van vluchtelingen alhier en in Zuid Frankrijk.

Ze verzoeken thans de Nederlandse kranten, besturen van instellingen in Nederland die zich met de verzorging van uitgewekenen belasten, particulieren die aan uitgewekenen

huisvesting verlenen, gemeentebesturen tot wie zich uitgewekenen om hulp hebben gewend, kortom allen aan wie namen en adressen van Belgische en Franse vluchtelingen in Holland bekend zijn, die namen liefst met volledige voornamen, ouderdom, laatste woonplaats in België of Frankrijk aan hen te willen mededelen, benevens namen, voornamen, ouderdom, laatste woonplaats enzovoort der betrekkingen, die door die vluchtelingen gezocht worden.

Die gegevens zullen dan door ons met behulp der autoriteiten alhier getoetst worden aan de opgaven der vluchtelingen hier, die familieleden vermisten en zoveel mogelijk in de Franse bladen gepubliceerd worden.

Wederkerig wordt aan de Hollandse kranten door ons gastvrijheid verzocht voor opname der door ons in te zenden lijsten van vluchtelingen alhier, die familieleden zoeken.

Natuurlijk kunnen uitgewekenen in Holland zich ook direct tot ondergetekenden wenden om inlichtingen.

Alle correspondentie ter zake gelieve men te richten aan het adres van de tweede ondergetekende.

C. J. A. Musly,

37 bis rue Poudensan, Bordeaux.

Ons werk zou aanmerkelijk verlicht worden, indien zich in de hoofdcentra In Nederland, waar vluchtelingen onderkomen gezocht hebben, zoals bijvoorbeeld Maastricht enzovoort, enkele heren bereid wilden verklaren met ons contact te nemen, zodat wij slechts met enkelen in Nederland correspondentie te voeren hebben, terwijl onze Hollandse medewerkers dan kunnen zorg dragen voor het

verdere werk in Holland, zoals het verstrekken van gegevens aan de pers, correspondentie met vluchtelingen in Holland enzovoort.

Gaarne zien wij daaromtrent van Hollandse zijde voorstellen tegemoet.

Indien het ons slechts gelukt enige families tot elkaar te brengen, zullen wij onze moeite ruim beloond achter.

Frans C. H. Muller,

C. J. A. Musly,

37 bis, rue Poudensan, Bordeaux.

Uit een brief uit Brussel in de Kölnische Zeitung blijkt, dat burgemeester Max de 26^e dezer door het Duitse bestuur wegens "dienstwidrigen Verhaltens" gevangen is genomen en in zijn ambt is geschorst. Hij bevindt zich in een vesting.

In de Franse vertaling van de mededeling, die gouverneur von Luttwitz aan de bevolking heeft gericht, wordt het "dienstwidrige Verhalten" van de burgemeester aangeduid als "het in gebreke blijven om de verbintenissen tegenover het Duitse bestuur te vervullen".

De correspondent van de Kölnische geeft de volgende uitslag van de vage officiële mededeling:

"De Duitse militaire overheid had de stad Brussel voor het onderhoud der bezettingstroepen een oorlogsbijdrage van 50 miljoen frank opgelegd. Zij had zich verbonden, alles wat tot dat onderhoud nodig was in klinkende munt te betalen en bij de burgers geen soldaten in te kwartieren. Burgemeester Max had daar genoeg mee genomen. Hij betaalde de eerste 5 miljoen in baar en stelde voor de

eerstvolgende 15 miljoen promessen van de stad Brussel beschikbaar. Toen het Duitse bestuur dezer dagen op verdere betaling aandrong, weigerde de burgemeester die, waarop besloten werd Brussel te behandelen als de andere Belgische gemeenten, te weten het voor het onderhoud der troepen nodige te rekwireren tegen afgifte van bons, welker betaling de stad Brussel later zou hebben te regelen.

De burgemeester weigerde daarop bovendien de door hem getekende promessen te betalen. Dat heeft tot zijn gevangenneming geleid.”

Uit België.

Zondag, rond middernacht, zijn, door de duisternis gedekt, de Duitsers te Mechelen binnengedrongen, schrijft het Handelsblad van Antwerpen.

Ze nestelden zich in sommige huizen en toen maandagmorgen de Belgische verkenners in de verlaten stad drongen, werden zij vanuit de huizen met geweer- en mitrailleurvuur beschoten.

Onze troepen hebben daar enkele gesneuvelden en een twintigtal gewonden verloren.

Van de kant van Hanswijk beschoten de Duitsers met artillerie de aftrekkende troepen, in de richting van Pennepoel.

Intussen begon het fort van Walem onophoudelijk te vuren op de Duitsers, die in de omtrek van Mechelen verscholen lagen.

Naar men zegt zijn verscheidene wagens met mond- en wapenvoorraad, voor de Duitsers bestemd, stukgeschoten door de Belgische artillerie.

Tot tegen de avond hebben de forten van Walem en Sint Katelijne Waver onophoudelijk schoten gewisseld met de batterijen zware artillerie voorbij Mechelen.

Tegen de avond stond heel de streek rond Mechelen aan de kant der Dijle in brand; de spinnerij van Battel was één vuurgloed.

Maar de forten en onze andere werken hebben niets geleden; zij hebben integendeel verscheidene vijandelijke batterijen tot zwijgen gebracht.

Het fort van Walem heeft, naar gemeld wordt, de Duitse vastliggende ballon neergeschoten.

Ook dinsdag is het artilleriegevecht tussen de Duitsers en de forten van Walem en Sint Katelijne Waver voortgezet en met tussenpozen is ook geschoten op de forten van Liezele en Breendonk.

Er is, volgens Belgische bladen, aan geen enkel vestingwerk echte schade aangericht. Bij een uitval van de Belgische troepen, die de tussenruimten der forten bezetten, moeten aan de Duitsers nogal ernstige verliezen zijn toegebracht.

Te Lier en Willebroek hebben de Duitsers, naar de Belgische bladen mededelen, op de gasthuizen geschoten. Te Aalst zijn het begijnhof en het gasthuis getroffen en zwaar beschadigd.

Op de weg van Duffel naar Waver is een auto-ambulancewagen, die gekwetsten vervoerde, door een granaat getroffen.

De wagen werd in stukken geslagen en al die er zich in bevonden, voerder en gekwetsten, gedood.

De Belgische regering heeft thans ook de diplomatieke bescheiden, die betrekking hebben op de oorlog en de door België aangenomen houding, in boekvorm in het licht gegeven.

Men schrijft ons op dinsdag uit Vlaanderen:

Het officiële communiqué der Belgische regering bevatte gisteravond niets naders over de bewegingen in de buurt van Aalst.

De Antwerpse Métropole daarentegen heeft daarover nog het volgende: de Duitsers waren tot op 7 km ten oosten van Aalst teruggedrongen. De Belgische ruitery kwam zelfs tot op 1 km van Asse en de wielrijders hadden Denderleeuw bezet. De vijand bezette echter na een beschieting, die gisteren van 's middags 1 uur 30 tot 3 uur duurde, Aalst weer en legerde zich tot op 5 km in de richting van Gent, om zodoende de stad van alle kanten te dekken. Van deze kant worden zij echter voortdurend door de Belgen bestookt, verder dan Lede komen zij niet; het gros van de troepen ligt tussen Asse en Aalst.

De *Matin* bevat bijzonderheden over de beschieting van Mechelen. Na zondag minstens 600 schoten op de stad te hebben afgevuurd, zijn de Duitsers er in de nacht binnen gedrongen en hebben zij er machinekanonnen opgesteld, die maandagochtend tegen de aanrukkende Belgische troepen in werking werden gesteld. Ook vanuit de noordelijkste stadswijk beschoten zij Walem, dat niet naliet van antwoord te dienen.

Dit artilleriegevecht heeft gisteren de ganse dag geduurd en veroorzaakte in de tussenliggende strook geweldige schade.

De prachtige Sint Romboutskerk ligt, aan de zijde van de Grote Markt, geheel in puin; de toren staat nog en werd door de Duitsers als observatiepost gebruikt.

De kardinaal-aartsbisschop is eerst zondagavond, na gezwicht te zijn voor de meest dringende beden zijner omgeving, uit Mechelen vertrokken. Hij heeft te Antwerpen zijn intrek genomen in het bekende instituut Sint Johannes Berchmans, op de Meir.

Er zit iets diep tragisch in het lot van deze kerkvorst, wie de Duitsers dwingen, zijn metropool te verlaten. Kardinaal Mercier, die uit Rome teruggekeerd, zijn stad voor een deel in puin en verlaten weerzag, zelf krachtig meehielp aan het herstel der verwoesting en het wederopbeuren der bevolking, en zich onder de eersten weer in de stad vestigde, ziet zich nu terug genoodzaakt zijn zetel en de aan zijn zorg toevertrouwde kudde te verlaten.

De Flandre Libérale bevat een bericht, dat Bergen in vlammen staat.

Doornik is weer in Belgische handen.

Van de Brabantse grens.

Men schrijft ons uit Eersel, op 29 september:

Sedert maandagmorgen komen in de dorpen tussen Eindhoven en de grens talrijke vluchtelingen aan uit Mol, Balen en omstreken, in verband met de nadering van Duitse troepen. Ze delen mee, dat zondagnamiddag een troep van ongeveer 1500 Duitsers Mol binnen is gekomen, waarschijnlijk in de verwachting hierbij Belgische troepen te vinden. Deze waren echter reeds uit die streken vertrokken. Bij hun aankomst was reeds vrijwel de hele bevolking naar de bossen gevlucht. Een der notabelen, die hier vertoeft, werd nog juist bij het beladen van een auto met zijn voornaamste bezittingen door hen verrast; de auto namen zij mee. Overigens was hun houding gematigd.

De vluchtelingen zijn in de nacht van zondag op maandag en later, merendeels te voet, deels ook in Belgische en Hollandse voertuigen van allerlei aard, de grenzen gepasseerd. Ze zijn in kloosters en particuliere woningen, en voor een deel ook in schuren ondergebracht. Hun aantal is zeer groot. Een mijner zegslieden, die, evenals vele anderen, nog eens terug is gegaan om het een en ander te halen, zegde te kunnen verzekeren, dat in dit dorp van 10.000 inwoners slechts zes mensen waren gebleven. Vrijwel allen zijn rechtstreeks naar Nederland gegaan. Zij roemen allen zeer de gastvrijheid der burgers en de welwillendheid der grenswachten, die na hun droevige tocht koffie voor hen zetten, enzovoort.

Een andere zegsman, een onderwijzer aan de ambachtsschool, zegde mij ooggetuige te zijn geweest van het opblazen der spoorbrug door de Duitsers voor hun vertrek. Ook heeft hij met eigen ogen een Belgische trein (zonder passagiers) kort daarna op die plaats in het kanaal zien rijden.

Het dorp zelf is door de Duitsers onbeschadigd gelaten.

Men seint ons uit Breda:

Ik was gisteren te Baarle-Nassau en Hoogstraten.

Deze dorpen zijn vol vluchtelingen, die amper logies kunnen krijgen; voedsel is er ook bijna niet meer. Gehele karavanes passeerden mij. Zij kwamen voornamelijk uit de dorpen rondom Herentals, maar ook uit Turnhout. Te Turnhout zijn intussen nog geen Duitsers gezien. De Duitse soldaten hebben deze plaats laten liggen en trekken over Herentals op de stelling Antwerpen aan, waarheen de Belgische soldaten opgedreven worden. In de plaatsen, welke zij voorbijtrekken laten zij slechts kleine troepen als bezetting achter. Zo waren er te Geel niet meer dan een veertigtal Duitse soldaten.

Herentals is niet geplunderd, zoals beweerd werd. Een paar huizen zijn door de kogels beschadigd en verbrand. Intussen heb ik nog vernomen, dat bij het beschieten der forten bij Waver het klooster aldaar ernstig beschadigd is. De nonnen zijn bijtijds naar Antwerpen kunnen vluchten. De treinen van Baarle-Nassau naar Tilburg zitten vol vluchtelingen. De comités tot hulpverlening te Tilburg en Breda kwijten zich uitstekend van hun taak. Te Breda zitten in de wachtkamers op het ogenblik talrijke Belgen, die wachten op de trein om ze via Vlissingen en Breskens naar Antwerpen te brengen.

Aan het Dagblad van Noord-Brabant wordt op 30 september uit Baarle-Nassau geseind:

De stroom Belgische vluchtelingen is hedennacht ontzettend toegenomen. Nu komen zij niet bij honderden, maar bij duizenden afzakken. Het wordt een ware uittocht en het schijnt, dat er paniek onder het volk heerst.

Gisterenavond moet in Turnhout het gerucht verspreid zijn, dat de stad binnen vier uur verlaten moest zijn.

Honderden namen de vlucht.

De burgemeester heeft het gerucht laten tegenspreken en doen weten dat de Duitsers nog veraf waren.

Dat bedaarde de gemoederen, doch velen geloofden de tegenspraak niet en vluchtten desondanks.

De meeste mensen komen echter uit de buurt van Herentals en de dorpen daarboven.

Wij weten hier geen raad met al die vluchtelingen. Alle huizen, huisjes, schuren en stallen zitten vol, en voor velen is geen onderdak meer.

Onze bakkers, die op zulk een bevolking niet zijn ingericht, hebben gebrek aan meel. Wittebrood zal hier weldra onbekende weelde zijn.

Want de meelfabrieken leveren niet meer en de regering heeft op een telegrafische bede onzer bakkers tot heden nog niet geantwoord.

Onder de vluchtelingen loopt het hardnekkig gerucht, dat de Duitsers van Retie tot Oud-Turnhout zijn doorgedrongen, ongeveer een uur gaans van Turnhout.

Sommige vluchtelingen uit de omtrek van Herentals beweren, dat een deel van deze stad in brand staat.

Uit Brussel.

Men schrijft ons uit Brussel op 27 dezer:

Alweer is er in Brussel iets gebeurd, dat de prikkelbare volksgeest heeft opgezweept.

Juist zat ik in een bovenzaaltje van Sint Jozef een brief te schrijven, toen een luid gejoel op de straat aankondigde, dat er iets bijzonders gaande was. Uit het raam ziende zag ik het volk op de Boulevard Anspach te hoop lopen en als journalist bevond ik me spoedig onder hen.

Nadat ik nu door de dichte mensendrommen gedrongen was, zag ik een klein aantal Duitse soldaten met Belgische gevangenen in hun midden.

Voorop liep blootshoofds een zwartgebaarde man met een lange blauwe militaire jas met metalen knopen en daarachter volgden in gewoon tenue, maar zonder wapens natuurlijk, vijf Belgische soldaten, omringd door Duitsers, die echter in zeer kleinen getale waren.

Daaromheen joelde en krioelde de menigte, die de Duitse soldaten uitfloot en de Belgische gevangenen toejuichte. Aan alle kanten poogden Belgische politieagenten het volk tegen te houden en tot de orde aan te manen, maar het was tevergeefs, ze drongen meer en meer op, en toen de droevige optocht de weg langs de Beurs naar de Grote Markt insloeg, achtten de Duitsers het geraden een achterhoede te vormen, die met geladen geweer, waarop de bajonet, de opgewonden menigte in bedwang en terug moest houden.

Ze waren echter zeer rustig, en ofschoon ze werkelijk nageroepen werden door het volk, dat niet wilde horen naar de vermaningen der politieagenten, liepen ze langzaam verder alsof ze niets hoorden.

De straten naar de Grote Markt, waar van alle kanten het volk op aan stroomde, werden afgezet en de Markt zelf, waarop juist de vogelenmarkt was, werd ontruimd, maar nog lang duurde het eer de menigte in de straten rustiger werd, wat niet te verwonderen is, nu de Duitsers het nodig oordeelden zulke gevangenen te voet op een drukke zondag, door de hele stad te voeren en daardoor de bevolking op te winden. Deze mensen zijn mijlen ver van Brussel gevangen gemaakt, en hadden makkelijk in een wagen hierheen kunnen vervoerd worden, als het nodig was om ze op de Grote Markt te brengen, wat mij niet waarschijnlijk voorkomt. Want de krijgsmacht, die op het ogenblik om Brussel tegen de Belgen vecht, staat onder zijn eigen commandant, die ergens tussen Brussel en Mechelen

zetelt. Had men de gevangenen niet daar kunnen houden tot er een geschikte gelegenheid was om ze verder naar Duitsland te brengen?

Zoveel kanonschoten als er vandaag door Brussel klonken, heeft men er zeker nog nooit op één dag gehoord. Het was verschrikkelijk en het klonk van zeer nabij. De plattelandsbevolking, die naar Brussel kwam, beweerde, dat de Belgen vanmorgen al bij Asse waren. In de loop van de dag kwam er een eindeloze rij rijtuigen met gewonden naar Brussel. Het merkwaardige daarbij was, dat de gewone grote Rode Kruiswagens niet voor dit werk voorradig schenen te zijn, wat wijst op een groot aantal zwaargewonden, daar zelfs enige lui met afgeschoten benen in de open rijtuigen vervoerd werden.

De burgemeester van Laken is gevangen genomen. Ik hoor, dat men hem een dertig meter lange ladder gevraagd had, waarover hij eerst met de gemeenteraad wilde spreken. Dat duurde de Duitsers blijkbaar te lang, ze namen de ladders van de brandweer weg en zetten de burgemeester gevangen.

Maar het gekke van het geval is, dat ik later op de dag overal in Brussel de brandweperladders door Duitse soldaten zag weghalen, en niemand goed begrijpen kan waartoe dit dienen moet. De een zegt, dat ze de telegraafdraden willen doorknippen bij een eventuele terugtocht, een ander, dat ze de brandweer machteloos willen maken bij een eventuele brand.

Zo langzamerhand waren de Duitsers tamelijk ver van Mechelen teruggedrongen. In een mijner vorige brieven heb ik u geschreven hoe ze dichtbij het dorp Zemst in de buurt van Mechelen lagen. Reeds twee dagen daarna werd Zemst door de Belgen bezet en weken de Duitsers enigszins terug, maar nog was hun hoofdkwartier in Hofstade, dat in de loop der volgende dagen vanuit het fort Walem, achter Mechelen, heftig beschoten werd.

Waarschijnlijk vonden de Duitsers het daarom beter hun hoofdkwartier te verleggen naar het Ursulinen-klooster en pensionaat te Tildonk bij Wespelaar, dat bij de bekende uitval naar Leuven van negen tot dertien september reeds veel geleden heeft.

Hier was vóór de oorlog een bloeiende kostschool, waarin een groot aantal Hollandse meisjes woonden. Die zijn nu wel grotendeels verdwenen, maar er bleven nog ongeveer vijftig meisjes over, die door de grote afstanden niet tijdig weg konden komen, daar hun ouders in Griekenland, Roemenië en dergelijke onbereikbare landen woonden.

De heer van Vollenhoven, de ijverige gezantschapsraad, die op het ogenblik niet alleen de Hollandse belangen, maar ook nog die van ontelbaar vele andere landen en landjes behartigt, trok zich ook het lot van deze meisjes aan, wat wel nodig is, daar de omtrek van deze kostschool ook nog wel in de naaste toekomst als slagveld gebruikt zal worden, en zo zullen alle bewoners vandaar verwijderd en naar veiliger plaatsen overgebracht worden.

Op enkele plekken zijn de muren van het klooster als het ware doorzeefd door de granaten der Belgen, die hier krachtig aanvielen, en, was de Duitse artillerie niet zo sterk geweest, zo hadden de Landstorm-regimenten, die hier lagen, zeker het onderspit moeten delven. Volgens het getuigenis der Duitsers zelf is het alleen aan het goede schieten van de artilleriebatterijen te danken, dat de Belgen Leuven, dat erg bedreigd werd, niet genomen hebben.

De artilleristen, die hier een fiasco van het Duitse leger bij Leuven voorkwamen, en aan wie de Duitsers het voornamelijk danken, dat de aanval der Belgen werd afgeslagen, hebben dan ook allen het IJzeren Kruis gekregen.

Wat echter nog wel een vermelding verdient is het feit, dat majoor von Manteuffel, die de verwoesting van Leuven meemaakte, op het ogenblik vervangen is door een andere commandant, terwijl zijn regiment, het 58^e, nog steeds de Leuven ligt. Men zegt, dat vanuit Duitsland een commissie benoemd is, die nu in Leuven zetelt, en die de oorzaak van Leuvens noodlottige verwoesting moet onderzoeken en dat dit als een der eerste gevolgen van hun werken beschouwd moet worden.

Na de eerste burgemeester, die met een deel van Leuvens bevolking verdwenen is, zijn er in minder dan een maand, zeven burgemeesters in Leuven geweest, die allen niet in de smaak der Duitsers schenen te vallen. Nu hebben ze er een gevonden, die hoogleraar aan de universiteit was en vloeiend Duits spreekt.

In de richting van Leuven is het verkeer overigens zeer bemoeilijkt, en passen in die richting worden bijna niet meer afgegeven, zodat automobielen naar Holland dikwijls door de commandanten te Brussel gedwongen worden de reis van Brussel naar Maastricht over Namen te maken, wat de te doorlopen afstand bijna 170 km maakt.

Nu het troepenverkeer hier zo levendig is, staat men voor allerlei onaangename wederwaardigheden. Zo bedreigde een officier de passagiers van een der auto's met de revolver, en beval hen in het voorbijrijden niet rond te kijken, wat echter makkelijker gezegd dan gedaan wordt. Zo zagen onze reizigers een luxe-auto met elektrische verlichting, die er zo mooi uitzag, dat ze met verhalen van een keizerlijk bezoek aan Brussel en omgeving terugkwamen. Wat hiervan waar is, is natuurlijk niet na te gaan.

Verzonnen gruwelen.

Een van de officieuze Duitse nieuwsagentschappen heeft een paar weken geleden de Belgische bevolking beschuldigd van het voeren van een franc-tireurs oorlog. Zelfs zouden vrouwen Duitse soldaten de ogen hebben uitgestoken.

Een oorlogscorrespondent van De Tijd, schreef daarover uit Maastricht: Zoeven sprak ik dokter D. H. van der Goot, geneesheer uit 's-Gravenhage, sinds het uitbreken van de oorlog aan het Rode Kruishospitaal alhier verbonden. Ook hij had voortdurend berichten gelezen en geruchten vernomen over Duitse gewonde soldaten, van wie de Belgische bevolking de ogen uitgestoken had of op andere wijze had verminkt. Zelfs hadden ongeruste families, hier te lande vertoevende, hem omtrent deze feiten vragen gesteld.

Deze ijverige arts heeft zich speciaal voor onderzoek naar Aken begeven en ondermeer gesproken met prof. Marwedel, directeur van het Louise-hospitaal en tevens consulterend arts van andere Rode-Kruishospitalen. Welnu, aan prof. Marwedel was van dergelijke gevallen absoluut niets bekend en ook in de dezer dagen plaats gehad hebbende vergadering van de Akener Geneeskundige Kring heeft hij er geen enkele mededeling over vernomen.

Men meldt ons uit Maastricht op 30 september:

Een der gewonde Duitsers alhier heeft het IJzeren Kruis ontvangen. Het is de reserve-luitenant August Muehling van het 25^e infanterieregiment te Aken. Hij wordt verpleegd in de woning van de familie Seydlitz.

Bijgeloof in de oorlog.

Men schrijft ons:

Toen ik onlangs in Luik was, zag ik een eindeloze stoet van legerautomobielen, vrachtauto's van allerhande model, na inspectie bij de Kommandantur de stad uitrijden, het Zuiden in, naar het front. Toen ik ze zo in onafgebroken rij wel een half uur lang voorbij zag trekken, langzaam voortdreunend door de nauwe straten, viel het mij op, dat al die naar het slagveld rijdende wagens zonder uitzondering van een fetisj voorzien waren. Voorop, tussen de lantaarns, troonde een geheimzinnig voorwerp: een opgezet katje, of een aap, of een vogel; mooie popjes ook vaak, of cupidotjes, of voorwerpen van huiselijke aard. Blijkbaar moest elk van die dingen een veilige overkomst waarborgen voor het transport en vooral ook gemoedsrust verschaffen aan de begeleiders.

De gewonden in de hospitalen komen met hetzelfde zwak voor de dag. Een jonge officier toonde mij een paar sokjes van zijn enige spruit; als hij ze verloren had, dan zat hij thans, meende hij, niet meer met mij te praten. Een soldaat had een armband van zijn meisje bij zich: dat heeft mij gered, zegde hij. Verscheidenen hebben een groet op papier bij zich, met de handtekening van alle huisgenoten; maar de meesten hebben kleine voorwerpen, fetisjen, volstrekt niet alleen dienend om tijdens een maandenlange oorlog in het nachtelijk bivak souvenirs aan de huiselijke haard op te roepen, maar afgodjes, die de drager beschermen moeten tegen de vijandelijke kogel.

Voorts zijn er nog andere vormen van bijgeloof, die in de oorlog een zeer belangrijke rol vervullen. Napoleon was niet de laatste legeraanvoerder, die aan een datum hechtte. Dat de Duitsers van de Sedan-dag veel verwacht hadden, heb ik de tweede september van verscheidene hunner gehoord.

Donderdag 1/10/1914 - avondeditie

De belegering van Antwerpen.

Antwerpen, 30 september. De Duitse artillerie heeft heden het bombardement van de zuidelijke forten der eerste linie verder gezet. De verdedigingswerken hebben weinig geleden en blijven over hun strijdmiddelen beschikken.

Tussen de Zenne en de Nete is de vijandelijke infanterie niet opgetreden. In de sector tussen Schelde en Zenne werden haar stoutmoedige en hevige aanvallen door de Belgen, die door de artillerie van de forten krachtig werden gesteund, afgeslagen. De verliezen van de Duitsers waren evenredig aan de vermetelheid van hun pogingen.

We maken ook gewag van een weinig belangrijke offensieve beweging in de richting van Dendermonde (aan de monding van de Dender in de Schelde), vergezeld van geschutvuur op grote afstand. Het bleef zonder noemenswaardige uitwerking op onze troepenafdelingen, die de toegangswegen verdedigen.

Tussen de Dender en de Schelde is geen voorval van betekenis te vermelden.

Als samenvatting kan men zeggen, dat in weerwil van de hevigheid van het bombardement de door de Duitsers bereikte resultaten ver achter de aangewende krachtsinspanning zijn gebleven.

Het moreel van de Belgische troepen is uitmuntend en hun koelbloedigheid bewonderenswaardig, zoals blijkt uit de volharding, waarmee zij alle aanvallen van de Duitse infanterie met algeheel succes hebben afgeslagen.

Maastricht, 1 oktober. Sedert gisteren wordt onze stad weer overstroomd met mannelijke vluchtelingen. In de provincie Luik is

namelijk door de Duitsers afgekondigd, dat geen enkele Belg tussen 20 en 45 jaar, die dienstplichtig geweest is, de grens over mag. Ze worden gevankelijk naar Duitsland gebracht. Ook de lichting 1914, die in alle provinciën van België onder de wapenen geroepen zijn, wordt naar Keulen gevoerd en dan als krijgsgevangenen behandeld. Nu hebben vele van die mannen zonder pas langs onbekende wegen de grens weten te bereiken en voelen zich hier veilig.

Het Sennelager.

Aan het eind van een artikel over het verblijf der Duitsers te Aarschot, in ons nummer van 27 september overgenomen uit de Nieuwe Gazet, is gerept van 428 mannen, naar Duitsland vervoerd, van wie men niets meer had gehoord.

Heden hebben wij over hen vernomen. Ze bevinden zich alle 428 in het Sennelager te Paderborn. Over dat kamp van gevangenen heeft men ons heden veel verteld, daarbij de verzekering gevend en herhalend, dat het verhaalde juist was en onpartijdig. Ziehier wat wij hebben vernomen.

Het kamp, niet ver van Paderborn gelegen, is een uitgestrekt stuk land, dat in afdelingen verdeeld is door prikkeldraad, langs hoge staken gespannen en dat daarmee is afgesloten. Er lopen gestadig schildwachten langs dit prikkeldraad en er is een sterke wacht aan de uitgang. Er zijn afdelingen voor Engelse soldaten, Franse soldaten, Belgische, en er is er een voor burgergevangenen. Daar zijn de mannen uit Aarschot dus, met anderen.

Ze hebben moeten beginnen met vier dagen in de open lucht te liggen, zonder dek. Het was toen nog warm. Toen het begon te regenen, is hun dek gegeven en een weinig stro. Daar de regen voortduurde, zijn er tenten van zeildoek gemaakt; eerst kwam de

regen daar nog door, doch later kwamen er grotere tenten, waar men tegen het regenwater beveiligd was.

De voeding bestaat uit het volgende: slechte koffie, onze zegsman vergeleek haar met vuil water; een zesde van een commiesbrood, 6 à 7 cm dik, voor heel de dag; om 12 uur lichte soep, met aardappel en kool en enkele stukjes spek erin; en 's avonds weer van dezelfde koffie. Iets te kopen, is streng verboden; de kantines zijn uitsluitend voor de Duitse soldaten. De vriendelijkheid van een landstormman stelde nochtans wel eens in de gelegenheid, iets machtig te worden: kleine broodjes van vijf pfennig en een pot jam voor 80 pfennig.

De mannen in dit kamp doen de hele dag niets en missen lectuur. De 23^e september zijn er echter een aantal naar Essen overgebracht, die daar nu werken in de kolenmijnen.

Ook uit Douai zijn er een 400 mensen en een gedeelte der bewoners van Dendermonde is er ondergebracht, zonder onderscheid van leeftijd of stand; o.a. is er de advocaat Coreman.

In het militaire kamp liggen een elfduizend man, Engelse, Belgische en Franse soldaten, de laatsten voor het merendeel territorialen. De schildwachten zijn inzonderheid gebeten op de Engelsen en dezen worden met de naaste karweitjes belast, onder andere doen zij het werk van paarden voor wagens en karren. Aan de Schotse soldaten is de korte broek ontnomen, welke zij onder het historisch rokje dragen.

Uit de hospitalen in België zijn gevangenen naar het kamp gebracht en ook 39 officieren van gezondheid die in de hospitalen zowel Duitsers als Belgen behandelden. Die waren de 31^e uit Luik vertrokken. Uit Maubeuge zijn er Franse officieren overgebracht. Worden er van de gekwetsten erger ziek, dan transporteert men hen

naar Paderborn. Over de verpleegdienst in het kamp wordt veel geklaagd; er zou zelfs gebrek zijn gebleken aan laudanum en bismut, terwijl meer of minder hevige buikontstekingen vaak voorkomen. Ook zou er een begin van tyfuskoorts in het kamp zijn waargenomen.

Aan Belgen, die in het kamp waren gebracht, na arrestatie in een Duitse stad waar zij werkten, is vergund, daarheen terug te keren, onder verbod, natuurlijk, om zonder vergunning van de politie of van de militaire overheid die stad te verlaten.

Ze moesten dan zelf de reis betalen; die geen geld hadden, konden niet weg.

Voor de naderende winter zijn allen beducht; burgers zowel als gevangene soldaten, doch vooral de Senegalezen en de Turcos, die thans reeds de ganse dag bibberen van de kou en het vocht, en geen overjas bezittend, rondlopen in een deken.

Zowel over de schildwachten als over de soldaten die voorbij het kamp trekken tot marsen en oefeningen, klaagde onze zegsman. Ze bespotten de gevangenen en maken het teken van keel afsnijden, zelfs bedreigen zij met het geweer. Trouwens, bij het transport, dat zeer lang had geduurd, waarbij men ettelijke stations had aangedaan, waren vrouwen en kinderen volgens hem al even vijandig geweest.

Een treffende uitzondering met de barse majoor, die het bevel heeft over het kamp, vormen de twee luitenants, die er de dagelijkse zorg hebben, een baron van Böselager en nog iemand, die, vol goedheid en zachtheid, doen wat zij kunnen doen om de gevangenen van dienst te zijn; de genoemde stelt er zelfs de eigen beurs telkens voor beschikbaar.

Elke gevangene wordt vergund, eenmaal een briefkaart te verzenden aan verwanten, doch wellicht komen vele van die kaarten niet aan,

althans er zijn gevangenen, die al vier tot zes weken op antwoord wachten.

Kledingstukken worden niet verstrekt; wie niets heeft dan wat hij draagt, kan ook van ondergoed niet verwisselen. De gevangen genomen soldaten worden de uitrustingsstukken afgenomen. Aan een aantal gevangen genomen burgers is het halve hoofd kaal geschoren.

De belegering van Antwerpen.

Twee van de onder vuur genomen forten van Antwerpen zijn vernield, zo wordt kort uit het Duitse hoofdkwartier gemeld.

Welke forten dat zijn, kunnen we slechts vermoeden; het zijn waarschijnlijk Walem en St. Katelijne Waver, de zuidelijkste forten, die van de kant van Mechelen ook het eerst onder vuur genomen zijn. Of de forten na de vernieling ook zijn bezet, meldt het Duitse bericht niet, het schijnt voorlopig nog niet geschied. Het officiële Antwerpse bericht zegt, dat de Duitsers er niet in geslaagd zijn, de actie der forten Waver en Walem te verslappen.

Bedoelen de Duitsers deze forten, als ze zeggen dat er twee vernield zijn, dan zijn hier dus de Belgische berichten met de Duitse in flagrante strijd, een omstandigheid, die zich ook tijdens en na de overheersing der Luikse forten door de Duitsers heeft voorgedaan.

De Duitse infanterie, zeggen de Belgen, is nergens tegen de eerste verdedigingslinie opgetreden behalve tussen de forten Liezele en Breendonk. Te Breendonk schijnen de Duitsers een (mislukte) poging te hebben gedaan om tussen de forten door te breken.

Zij volgen dus voor Antwerpen dezelfde strijdwijze, die ze bij Luik in toepassing hebben gebracht.

Volgens een niet-officieel Reuter-bericht hebben later de Duitsers het bombardement van Lier en Heist-op-den-Berg hervat. Heist-op-den-Berg is geen fort, maar een plaatsje ten oosten van Mechelen. Volgens hetzelfde bericht hebben de Belgen Mechelen weer bezet. De officiële berichten maken hiervan geen melding.

Tussen Zenne en Nete, zo meldt het officiële Antwerpse bericht verder, is de vijandelijke infanterie niet opgetreden. De Nete is de rivier waar Boom aan ligt. De Zenne valt even boven Walem in de Nete. Zoals we hierboven aanstipten, hoeft zulks niet noodzakelijk in tegenspraak te zijn met de vernieling van Walem en Waver door de artillerie.

De ladders te Brussel.

In een brief uit Brussel, opgenomen in ons ochtendblad van heden, stond onder meer het volgende te lezen:

“De burgemeester van Laken is gevangen genomen. Ik hoor, dat men hem een dertig meter lange ladder gevraagd had, waarover hij eerst met de gemeenteraad wilde spreken. Dat duurde de Duitsers blijkbaar te lang, ze namen de ladders van de brandweer weg en zetten de burgemeester gevangen.

Maar het gekke van het geval is, dat ik later op de dag overal in Brussel de brandweperladders door Duitse soldaten zag weg halen, en niemand goed begrijpen kan waartoe dit dienen moet.

De een zegt, dat ze de telegraafdraden willen doorknippen bij een eventuele terugtocht, een ander dat ze de brandweer machteloos willen maken bij een eventuele brand.”

Naar aanleiding daarvan schrijft men ons van bevoegde zijde:

Even wil ik u het raadsel van de ladders oplossen. De brandladders worden gebruikt voor observatie bij artillerie, die vuurt. Van die ladders geschiedt de opneming, waarna de schoten worden gecorrigeerd.

Het wegvoeren wijst er dus op, dat vele batterijen op Antwerpen zullen gaan vuren en dat deze belegering met kracht wordt aangevat.

Het is merkwaardig, dat men dit te Brussel niet voelt.

Dagboek van de oorlog.

Brussel, 6 september.

Kalmte. Brussel neemt langzamerhand zijn gewoon uitzicht weer aan, zonder de verholten of tot waanzin toe spannende koorts, die wij dezer dagen hebben gekend. De scholen gaan morgen weer open.

Een paar nieuwe openbare diensten, zoals burgerpolitie en voedingsdienst, geven werk aan een aantal gedwongen stakers. En zo de arbeid nog niet algemeen herneemt, dan ligt dat thans evenzeer aan de ondersteuning die de werklozen genieten als aan de spanning van de oorlog, die de armen lam slaat. Hetgeen betekent dat een bestuurlijke maatregel, waarbij hulp ontzegd wordt aan wie in de mate van het mogelijke zijn plicht niet doet, onmiddellijk het beste gevolg zou hebben.

Brussel is geen nijverheidsstad: van werkloosheid merkt men weinig. En men beseft er dan ook niet, zoals elders wel het geval is, van welk groot belang het is, dat de fabrieken hernemen, en vooral dat weer steenkolen gegraven worden. Wisten al de Brusselaars, dat er nog slechts voor een paar maand voorraad aan kolen is, die de verlichting van hun stad verzekeren moet, zij zouden misschien de beweging op touw zetten, die de mijnwerkers uit Borinage tot het hervatten van

de arbeid moet aanzetten. Laat ons hopen, dat deze laatsten zullen inzien, welke grote vaderlandse plicht op hen weegt ...

Het Brussel, het luchthartige Brussel dus van vóór de Duitse doortocht. Alleen hebben wij onze bezetting, die alle arrogantie heeft afgelegd, er weinig martiaal uitziet, en gemoedelijk door de straten wandelt.

Ik zie een lange slungelige onderofficier zijn vrouwtje, dat naar Brussel is komen wonen, bij de hand van winkel tot winkel geleiden, op inkopen. Een officier komt voorbij, het vrouwtje, verlegen, bloost. De onderofficier groet nogal onhandig; de officier knikt goedmoedig toe ...

Bij Landwehr hebben we nu ook Landsturm. Zij gaan uit in politiemuts, haast zonder wapens. Ik herken een soldaat, die voor kort dagbladcorrespondent te Brussel was. Hij ontvlucht mij ... We hebben ook marine-artilleristen: ik ontmoette een dertigtal matrozen te paard; zodat ons garnizoen voorlopig deze militaire zeldzaamheid bezit: bereden marine!

Voorlopig. Want gij stelt u niet voor wat er nog steeds en aldoor maar aan troepen door Brussel, langs de lijn Luik, trekt, hetzij naar Frankrijk, hetzij naar het noorden, waar Antwerpen nauwer en nauwer omzet wordt. De Brusselaars echter, zo zij niet dicht bij een kazerne of aan de spoorweg wonen, merken daar niets van en schijnen er ook niet zeer nieuwsgierig naar te zijn. En daarom is Brussel zo alledaags-kalm.

En toch, wie de zo ras verlopen, de zo drukke, de zo schokkende drie laatste weken heeft meegemaakt; wiens indrukken onderhand bezinken gaan; die niet meer van het voorbijgaande ogenblik leeft, maar onwillekeurig in zijn gedachten de toekomst aan het verleden

gaat knopen; hij, de intellectuele, tot nietsdoen gedoemd in deze tijd der brutale daad, hij huivert voor dagen zonder doel, zonder uitkomst, waarvan hij alleen weet dat zij anders zullen zijn, zonder maar enigszins te kunnen benaderen hoe zij dan toch wel wezen zullen. Wij gaan vooruit, in een atmosfeer die wel niets ongemeens, niets vreemds meer heeft, maar die ons niet laat voorzien hoe ze worden moet. Stel u voor een wandelaar, die zou lopen door een doodgewone dag, maar waarvan hij niet weet of het wel ooit avond zal worden ...

In zulke weinig aangeroeerde, maar daardoor misschien te angstiger stemming, die alle persoonlijke arbeid, en in de eerste plaats de meest geliefde, onmogelijk maakt, zoekt men gezelschap. Zo hebben alle lagen der maatschappij, en in de eerste plaats de meer geestelijke kringen, een vergaderplaats gevonden, als het ware onwillekeurig, alleen gedreven door een gemeenschappelijke behoefte.

Kunstenars en letterkundigen komen haast iedere avond samen op neutraal gebied, in een klein cafeetje der middenstad, dat het eigendom is van een grote distilleerdersfirma van een onzijdige natie. Ik ben er gisterenavond heen gegaan: ik ben er binnengevallen in een gonzend hommelnest.

Al deze mensen waren mij bekend; met velen ben ik bevriend: de meesten hebben mij getroffen door de verandering die de uitdrukking van hun gelaat, en zelfs hun wezenstrekken hadden ondergaan. En dat dit ook met mij het geval moet zijn, werd mij weldra, met een zekere schrik, door een bekende portrettist gezegd.

Een artiest, onder het masker dat de natuur hem gegeven of dat hij zichzelf gekozen heeft, ziet er doorgaans zelfvoldaan uit. Dat masker weze tragisch of engelachtig-sereen, ironisch of breed joviaal,

gesloten of van de gulste openhartigheid, al naar de gekozen richting of de opgelegde taak dit nodig heeft gemaakt: het is bij zo goed als ieder overwaasd met een meer of minder compacte zweem van zelfvoldaanheid, die zelfs het als dusdanig minst geslaagde profiel het gewenste karakter van bewust kunstenaarschap toevoegt.

Hewel, bij mijn Brusselse vrienden is dat anders geworden. Ik verhaast mij het te zeggen: zij allen geven, op zeer weinige uitzonderingen na, uiting aan een quasi geestdriftig optimisme. Voor hen lijdt de eindnederlaag van Duitsland geen twijfel. Eén onder hen vindt dit prachtig beeld: "Vergeet niet dat Rusland de geselroede is, die reeds de ruggengraat van een Napoleon heeft gebroken!) Maar geen van die gelaten, of het blijft de stempel van een gemeenschappelijke ontzetting voeren, en het is niet het witte gloeilicht alleen dat ze bleker maakt dan gewoonte, de groeven die de persoonlijkheid tekenden, als het ware heeft uitgewist, de rimpels van de angst om alle monden, die van de kommer in alle voorhoofden heeft gedreven. Deze mensen, men mag ervan houden of niet, zijn zeker onder de gevoeligsten in den lande. Zij bezitten een ondergrond, waar de indrukken scherper op worden, zich ordenen, zich veralgemenen. Dat heilig eigendom is hun in rijke vreedestijd het duurste, het meest gekoesterde bezit geweest. Thans gevoelen zij al de ijdelheid van hun egoïsme. Als ik binnenkom roept een befaamd Frans dichter mij toe als een persoonlijk verwijt: "Tu sais, fini l'individualisme!" En een andere jammert in gewaagde beeldspraak: "We hebben inderdaad wel wat heel veel tijd verspild aan eigen analyse." Maar een derde, die zijn kneukels bij hamerend gebaar kneust op de marmeren tafel, wijst nijdig een socialistisch literator terecht, die aan het theoretiseren is gegaan: "Neen, neen, weg met alle sociologieën! We moeten worden, duizendvoudig, de nieuwe Adam. Beter dan ooit hebben wij, dezer dagen, de affecten in de ogen gezien, die alle mensen gemeen zijn en binden. Vele van die

algemene gevoelens waren wij gaan negeren: ze waren in ons verdord. Nu zij met bloed zijn begoten geworden, leven zij echter krachtiger op dan ooit, haast tot onze ontzetting, zeker tot ons heil. Daar, mijn vrienden, ligt de nieuwe schoonheid. Daarin ligt de louterende betekenis van deze oorlog, dat hij in ons het individu niet doodt, maar integendeel ons individu opent voor het algemeen menselijke dat in elke ziel aanwezig is.”

“De louterende betekenis van deze oorlog”, zegt een volksvertegenwoordiger naast mij. Hij schudt zijn zwarte lokken; zijn ogen schitteren; zijn dunne neusvleugels trillen. “Ja”, gaat hij voort, de economische zuivering door het noodzakelijk draineren der grootkapitalisten; de sociale door het feit, dat rijken en armen elleboog aan elleboog tegenover de vijand hebben gestaan; de politieke, omdat 10 jaar lang alle partijbelangen zullen te wijken hebben voor gezamenlijk herstellen van het lijdend vaderland.

Welk een schone toekomst, mijn vrienden, waar zelfs onze rastwisten als vanzelf zouden opgelost zijn door het gevoel, dat voortaan Waal en Vlaming samen horen, de Vlaming die onder het zingen van de “Vlaamse leeuw” Luik verdedigde, de Waal, die onder de muren van Antwerpen de oprukkende Duitsers afwacht” ...

Zo zitten zij, en geven hun levendige gevoelens in niet steeds redelijke, in altijd doorleefde woorden lucht.

In een hoekje hokken de hogere ambtenaren van het ministerie van wetenschappen en kunsten met gewichtige gezichten samen, de gebeurtenissen aan het becommentariëren.

Afgezonderd zit, in de rook van zijn sigaar, mijn vriend de mysticus. “Is het waar”, roept men hem toe, “dat de nieuwe paus een Oostenrijker is.”

(Dit werd inderdaad gezegd; vergeet niet, dat wij zo goed als zonder kranten zijn, en wij de verkiezing van Benedictus XV, die trouwens onopgemerkt voorbijging, door niet veel meer dan door het uithangen van de pontificale vlag aan de nuntiatuur hebben vernomen.)

“Neen” antwoordt de Katholieke dichter, “het is geen Oostenrijker.” En hij voegt er zuchtend aan toe: “Maar het is de paus van het ontvolkte geloof.” ...

8 september.

Het “militair gouvernement” onthield ons ruim een week alle nieuws van de oorlog. Al hecht het Brussels publiek slechts betrekkelijk weinig geloof aan de uitgeplakte berichten, toch is het zo gewoon iedere dag iets nieuws op de muren te vinden, dat het zich bij gebrek eraan misnoegd en beroofd van rechtmatige have moet voelen, als de Romein, die op het Parquino-beeld geen nieuwe schimpscheuten vinden mocht.

Niet dat de “Kriegeszeitung” een verzameling schimpscheuten zou zijn. Integendeel, zal ik maar zeggen. Ze is zelfs lang niet zo aanmatigend, lang niet zo snoevend meer, als zij eerst dreigde te worden. En sedert zij onder hoofdredactie van baron von der Goltz staat, heeft zij een toon van deftigheid aangenomen, die alle ergernis weert.

Want ze is weer verschenen. Heden kregen wij zelfs twee afzonderlijke officiële afkondigingen. Natuurlijk vermelden zij alleen de Duitse overwinningen, en zo vernemen wij uit de krijg met Rusland niets anders, dan dat een 80.000 Russen zouden gevangen zijn genomen. Men verzwijgt echter niet, dat het leger van de kroonprins van Beieren in het oosten van Frankrijk voor een sterk leger staat. De

vermelding, dat de keizer, voor Nancy zich bij zijn oudste zoon zou vervoegd, en er de soldaten zou toegesproken hebben, zal wel voor het Brusselse garnizoen, niet voor de Brusselse bevolking bedoeld zijn ...

Helaas, veel ander nieuws dan wat de Duitse officiële mededelingen ons brengen, hebben wij niet. Nu en dan wordt een zeldzaam nummer van "Times" of "Daily Mail" binnen gesmokkeld en gretig gelezen. En dan worden eindelijk de Gentse bladen in enkele nummers en op levensgevaar binnen Brussel gebracht, en er in het geheim tegen hoog geld aan vertrouwde, voor de verkopers bekende personen aan de man gebracht. Op die manier vernamen wij gisteren, dat de Duitsers over Aalst heen waren en op het punt stonden Gent te bereiken, en dat Dendermonde, verleden week al overmeesterd en voor een deel platgebrand, en dat het thans weer verlaten was.

Vanochtend nu verloren wij deze laatste bron, waar wij onze nieuwsgierigheid aan lessen konden.

De Duitsers moeten in Gent zijn; het verschijnen van kranten is er derhalve geschorst. En we zouden definitief beroofd zijn van alle tijding, was het niet, dat wij op andere wijze, langs andere weg, weer prachtig, zij het dan ook duur, ingelicht worden.

Want stel u voor: Brussel heeft weer een dagblad, dat ons vrij geregeld bereikt, zij het dan ook met enkele dagen vertraging, en, wat beter is, vrij mag worden verkocht. Dat blad is, ge raadt het nooit! Dat blad is ... "De Nieuwe Rotterdamse Courant".

De wijze, waarop zij te Brussel wordt binnen gebracht, verzwijg ik. Het belangrijke is trouwens, dat wij ze hebben. Gij stelt u dan ook niet voor, hoe ze hier, voornamelijk door uw landgenoten en door

Vlamingen, verslonden wordt. Zij, die geen Nederlands begrijpen, laten ze zich in de koffiehuisen voor de vuist vertalen. De Duitse officieren oefenen er zich in de vergelijkende taalkunde op. Wij, die ons bij gebrek aan alle verbinding met de wereld buiten Brussel, bij gebrek aan bladen vooral, ineens in de vroege 18^e eeuw verplaatst mochten wanen, wij worden weer anderhalve eeuw jonger. Wel zijn wij nog geen mensen van de 20^e eeuw: het nieuws, dat ons bereikt, is oudbakken. Wij kunnen ons echter beschouwen als de Europeanen van de jaren 1830-40, toen er nog geen telegraaf was, en de post niet zo vlug ging. En we zijn al heel blij, dat wij het zover gebracht hebben ...

Met de Nieuwe Rotterdamse Courant is er bij ons meer vertrouwen gekomen; ik bedoel het wantrouwen, dat wij voor al de nieuwtjes in omloop koesterden, heeft nu een middel tot controle gevonden. Zo kennen wij nu de betekenis van de ontzaglijke troepenbeweging, die dag en nacht rond Brussel plaatsheeft, en kunnen wij als waarheid aannemen, dat, zo steeds nieuwe manschappen binnenrijden, een goed gedeelte van de legerkorpsen, die in België verbleven, ons grondgebied hetzij voor het zuiden, hetzij voor Galicië en Oost Pruisen verlaten hebben.

Die troepenbeweging, die elke vreemdeling de ontzetting op de nek zou jagen, wij zijn er al goed aan gewend.

De eindeloze treinen, waar, versierd met bebladerde takken, de vervaarlijke mitrailleuses, de logge kanonnen in rij en gelid op staan; waar, door de luiken der gesloten goederenwagons, brave paardenkoppen steken en met ogen vol droeve wijsheid de voorbijgangers aanstaren; waar, van raampje tot raampje, de montere soldaten kwinkslagen in wisselen; wij zien ze nog nauwelijks aan. Alleen, wanneer 's nachts een schril gefluit ineens de nacht scheurt en ons uit de sluimer wekt, dan zeggen wij wel eens: "Nog

soldaten!” En dan gebeurt het, dat wij zuchten. Want wij hebben haast allen familieleden die naar de oorlog zijn, en waar wij sedert weken niets meer van weten ...

Vanmiddag was er een trein, die wèl de aandacht heeft getrokken: hij vervoerde een 2000 Franse krijgsgevangenen uit Cambrai. Ik weet niet waarom hij aan de barelen van Laken stil moest houden. Hij bleef echter geruime tijd staan, hetgeen gelegenheid verschaftte, met de soldaten even te praten. Toen ze vernamen dat zij nog in België, niet in Duitsland waren, schenen ze blij. Neerslachtig was trouwens geen enkele. Allen loofden de wijze, waarop de Duitsers ze vooralsnog behandelden. En dat verwonderde mij dan ook niet: de onderofficier die ze bewaken moest, liet, uit de herbergjes die naast de bareel liggen, flesjes bier en limonade halen, waarop hij de dorstigen onthaalde. Hij ging er gul en vriendelijk mee om, en, wat mij trof, sprak ze toe in uitmuntend Frans, doorspekt met Parijzer argot. Ik drukte hem hierover mijn verwondering uit: “Ik ben lang genoeg in Parijs kelner geweest”, vertelde hij. Men zag dat hij van Frankrijk een dankbare herinnering had behouden: zijn gevangenen vaarden er goed bij ...

Zoete avond. Het is over negen: het garnizoen is binnen. Ik zit nog even aan mijn deur, geniet de bittere najaarsgeuren. Het zou weldra winter gaan worden ... ineens beweegt de lucht van een gedempte klank, die weldra in de tonenreeksen van een zang gaat trillen. De zang, ingehouden, schuchter, en toch vol en rijp, deint, en sourdine, door de ademloze stilte. Ik kan hem heel goed volgen: het is “De Vlaamse Leeuw” ... de Duitse soldaten slapen. Enkele Vlamingen luchten hun hart ...

Naar uit Urmond in België aan de Limburgse Koerier gemeld wordt, is de oud-gardiaan, Vincentius Sonbroek, geboren te Zaandam, die de

1^e augustus van Roermond naar het klooster te Leuven vertrokken is, het slachtoffer van de oorlog geworden.

Tijdens het uitbreken van de oorlog, zo schrijft de berichtgever van de Limburgse Koerier, bevond Sonbroek zich bij de pastoor te Bücke op assistentie. Van de pastoor, die ziek te bed lag, beweerden de Duitsers dat hij geschoten had. Toen de pastoor na de oproeping door de Duitsers niet verscheen, werd pater Vinncentius ontboden. Hij is toen, zonder dat hem tijd gelaten werd iets te zijner verdediging in te brengen, à bout portant gefusilleerd.

De Times bevatte gisteren het eerste van een reeks artikelen van "een onzijdige", volgens het blad een bekend schrijver, onderdaan van een onzijdige staat, die in Duitsland was toen de oorlog uitbrak en enige tijd lang met het Duitse leger in België is geweest.

Van de mededelingen van deze "onzijdige" nemen wij een paar dingen over.

Het enige voordeel, dat het Duitse leger, volgens hem, boven de andere legers heeft, is zijn zwaar veldgeschut, zijn grote belegeringsstukken en de menigte van zijn machinekanonnen. Het schieten van de Duitse infanterie is minder goed dan van de Franse en veel minder dan van de Engelse.

Bij het bezettingsleger in België zijn een groot aantal padvinders, van 15 tot 17 jaar oud, allen op de fiets. Bij elk regiment infanterie zijn tenminste 10 padvinders. Sommigen hebben stoomfietsen.

De legerauto's hebben bijna alle toestellen van ijzerwerk, om de inzittenden te vrijwaren voor touw of ijzerdraad, dat bij donker over de weg wordt gespannen.

Behalve veldkeukens en bakkerijen op wielen heeft het leger rijdende apotheken, auto- en vliegtuig-herstelwagens enz.

In België liggen heel wat manschappen van de marine, te Brussel en Luik 5000 of 6000. Zij hebben drijvende mijnen en torpedo's bij zich voor de Schelde.